

Sotatieteellinen tutkimus – tietoa, käytäntöä vai kuuliaisuuutta?

Markus Silvasti

Johdanto

Kädessäsi on 90 vuotta täyttävän Suomen sotatieteellisen seuran juhla-julkaisu, joka samalla on julkaisusarjan 75. vuosikirja: *Tiede ja Ase 75 – Entä seuraava kvartaali?* Tässä juhla-kirjan avausartikkelissa pohdin sotatieteellisen tutkimuksen haasteita tutkimuskirjallisuuden valossa. Sotatieteelliseen tutkimukseen sisältyy lukuisia haasteita. Jo sotatieteiden käsitteellinen hahmottaminen ja sen tutkimuskohteen määrittely tuottavat ongelmia. Kuuluuko esimerkiksi Suomessa harjoitettu rajavaltion tutkimus sotatieteisiin, koska sitä tehdään Maanpuolustuskorkeakoulussa osana rajavartiolaitoksen virkamiesten *sotatieteiden* opintoja. Entä sotatieteiden tietokäsitys. Sotataito on perinteisesti mielletty enemmän käytäntöorientoituneeksi kuin teoreettisesti suuntautuneeksi oppialaksi. Myös upseeriprofessio ja turvallisuustiedon rajoitettu julkisuus lyövät leimansa sotatieteelliseen tutkimukseen. Sotatieteellisen tutkimuksen haasteet kumpuavat osaltaan sotilaskulttuurista. Sotilasorganisaatio ja sotilaskulttuuri kuuliaisuusvaatimuksineen haastavat perinteiset mertonilaiset tieteenihanteen normit tuoden lisähaasteita tutkimuksen teolle.

Artikkelin seuraavassa luvussa tarkastelen sotatieteitä omana tieteenalana. Sitä seuraavassa luvussa pohdin sotatieteiden tietokäsitystä, jonka jälkeen luon katsauksen sotilaskulttuurin ja tutkimuskulttuurin välisiin jännitteisiin. Sotilaallinen kuri ja upseerien lojaliteettivelvoitteet eivät tarjoa ongelmatonta lähtökohtaa kriittiselle tutkimukselle. Viimeistä edellisessä luvussa luon katsauksen tämän juhla-kirjan sisältöön. Artikkelin diskussiossa pohdin havaintojeni merkitystä sekä hahmottelen joitakin yleisiä teemoja, joiden uskon olevan ajankohtaisia tulevina vuosina sotatieteellisessä tutkimuksessa.

Sotatieteiden alan määrittelyä

Monet tutkijat ovat esittäneet eriäviä käsityksiä, mitä on sotatiede, vai tuleeko yksikön sijaan puhua sotatieteistä monikossa (Huhtinen & Rantapelkonen

2001; Kesseli 2007; Lappalainen 1975; Mäkinen 2015; Viitasalo 2002). Tutkimuskirjallisuuden valossa näyttääkin siltä, että sotatieteiden käsitteellinen sisältö on vasta muotoutumassa. Sinänsä se ei ole yllättävää, onhan Maanpuolustuskorkeakoulu ”yliopistona” vielä nuori tiedekorkeakoulu, joka tekee omaa tieteenalamäärittystään. Oman haasteensa sotatieteiden alan määrittelykselle tuo tieteenalan kytkeminen kansainväliseen viitekehykseen ja sodan tutkimukseen (*war studies*).

Maanpuolustuskorkeakoulu on luonnollisesti joutunut ottamaan kantaa sotatieteen/tieteiden määrittelykysymykseen. Koulun vuonna 2006 julkaiseman strategian mukaan ”sotatieteet on laaja käsite ja monialainen kokonaisuus, jota sitovat yhteen sodat, kriisit ja niihin liittyvät turvallisuusuhkat sekä pyrkimykset näiden ehkäisemiseen”. Maanpuolustuskorkeakoulun uusimmissa strategioissa (2010; 2012) sotatieteet ovat jäsentyneet neljäksi ydintutkimusteemaksi. Nämä teemat ovat sodankuva ja sotataidon kehittyminen, Suomen lähialueiden sotilaallinen kehitys, puolustusvoimat osana yhteiskuntaa sekä Suomi osana kansainvälistä turvallisuusyhteisöä. Sittemmin tätä määritelmää on käytetty muun muassa Maanpuolustuskorkeakoulun opinto-oppaissa sekä yhteiskunnallisemmin esimerkiksi Wikipediassa ja Opetushallituksen Koulutusnetti-palvelussa (Mäkinen 2015, 20).

Yksi näkökulma sotatieteisiin saadaan tarkastelemalla Maanpuolustuskorkeakoulussa annettavaa opetusta. Arto Nokkala (2015) mainitsee sotatieteen aloina strategian, sotahistorian, sotatekniikan, sotilaspedagogiikan, sotilapsykologian ja sosiologian. Mikäli asiaa tarkastellaan Maanpuolustuskorkeakoulun tutkimusalojen näkökulmasta, opetuksen ja tutkimuksen painopisteet sijoittuvat operaatiotaitoon ja taktiikkaan, sotahistoriaan, johtamiseen, sotilaspedagogiikkaan, sotatekniikkaan, sotatalouteen, strategiaan ja sotilassosiologiaan. Tieteenalana sotatieteet ovat näin moni- ja poikkitieteinen tutkimuskohde, jolle sota ja sen olemus luovat omat erityispiirteensä (Limnell 2009). Matti Lappalaisen (1975) kuvaus sotatieteistä useiden tieteenalueiden raja-alueella sijoittuvana eräänlaisena itsenäisenä raja-alueetieteenä näyttää siten yhä validilta (vrt. Mäkinen 2015). Toki sotatieteiden tutkimuskohde on näiden vuosikymmenten aikana paitsi täsmentynyt myös laajentunut. Hyvän yleiskuvan sotatieteiden monitieteisyydestä saa alan runsaasta tieteellisestä julkaisuutoiminnasta (esim. *Armed Forces & Society*, *Defence Studies*, *International Peacekeeping*, *Journal of Military Ethics*, *Journal of Military History*, *Journal of Military Studies*, *Military Law Review*, *Military Medicine*, *Military Operations Research*, *Military Psychology*, *Tiede ja Ase*).

Sotatieteiden alaa voidaan hahmottaa myös tarkastelemalla sotatieteiden tutkimuskohdetta. Sotatieteen yleisenä tutkimuskohteena on *sotilaallinen toiminta* perusteineen ja suoritevaatimuksineen (Lappalainen 1975; Ruhala 1990;

Huhtinen & Rantapelkonen 2001; Mäkinen 2015). Mutta mitä on sotilaallinen toiminta? Sitä ei ole virallisesti määritetty. Juha Mäkinen (2015) on käyttänyt sotilaallisen toiminnan ohella termiä sotilastoiminta. Sotilaallinen tai sotilas-toiminta voidaan hahmottaa puolustusvoimien toimintaa säätelevien normien, arvojen, toimintatapojen ja käytäntöjen avulla. Sen ytimessä on *sotilasjoukon kurinalainen toiminta selkeiden johto- ja käskyvaltasuhteiden mukaan*. Mäkisen mukaan sotilaallinen toiminta asemoituu erilaisiin toimintaympäristöihin ja kulttuureihin, hyvin usein muuhunkin kuin sotaan ja sota-aikaan sekä sodan toimintaympäristöön. Tästä esimerkkinä Mäkinen mainitsee turvallisuuden, mihin sotatieteillä on läheinen suhde. Mäkisen mukaan nimike sotatiede ei siten anna täyttä oikeutta sille, millaisia ilmiöitä sotatieteissä tutkitaan ja pitää tutkia. Sotatieteiden osalta tehdäänkin jatkuvaa rajanvetotyötä, millainen toiminta kuuluu ja millainen ei sotatieteiden piiriin.

Niiniluodon (1993) mukaan monet uusista akateemisista tiedonaloista ovat käytännöllisiä tieteitä, jotka on luotu edistämään jonkin ammatin intressejä. Niiniluodon mukaan uusi erityistiede syntyy, kun ammatin oppeja testataan tieteellisin metodein ja selitetään tieteellisin teorioin. Mäkisen (2015) mukaan tämä taitojen tieteistyminen ja tieteellistäminen liittyvät yhteiskunnallisesti ammattikuntien professionalistumistendenssiin ja ”akateemiseen nosteeseen” (*academic drift*). Lisäksi Mäkinen huomauttaa, kuinka eri ammattikuntien ja professioiden välisessä kamppailussa tehtävistä, ammatillisista reviiereistä ja resursseista, ammattikunnat ovat usein pyrkineet erottautumaan muista kehitysmällä korkeatasoisiksi ammateiksi eli professioiksi. Tämä erottautuminen on ilmennyt myös kamppailuina oikeista termeistä ja niiden määritelmistä (Heiskanen 2013; Kivelä 2016; Limnell 2009; Puukka 2005).

Nämä huomiot saavat tukea yhteiskuntatieteilijöiltä. Suvi Ronkainen ja kumppanit (2014) ovat artikkelissaan *Tieteellinen tieto ja tutkimuksen yhteiskunnallinen tehtävä* esittäneet, kuinka tieteen eri instituutioiden aitojen madaltuminen on synnyttänyt uusia tietäjien ryhmiä. Tieteellisen tiedon varassa toimivien tahojen rinnalle on muodostunut toisenlaisia asiantuntijuuksia. Näissä lähestymistavoissa kiinnitetään huomiota tiedon hyödyllisyyteen ja hyödynnettävyyteen. Samansuuntaisen käsityksen ovat esittäneet Alastalo ja kumppanit (2014). He ovat nojautuneet Sheila Jasonoffin ja Sang-Hyun Kimin muotoilemaan ’sosioteknisen kuvaston’ käsitteeseen ja esittäneet viisi tieteen mielikuvastoa tieteen perinteisen hahmottamisen sijaan. Nämä mielikuvastot ovat innovaatiotiede, huipputiede, evidenssitiede, professiotiede ja julkinen tiede. Professiotiede asettuu palvelemaan tiettyä ammattikuntaa, johon sillä on läheinen yhteys. Aivan kuten lääketieteellä on läheinen suhde lääkäreiden ja oikeustieteellä juristien ammattikuntiin, Maanpuolustuskorkeakoulussa annettavien sotatieteiden tutkintojen tehtävänä on tuottaa uusia ammatillaisia

puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen palvelukseen. Alastalo ym. (2014) mukaan professiotieteen keskiössä on vaikuttavuus, johon pyritään uusina ammattikäytäntöinä sekä pätevyyksinä. Tutkimuksen osalta painopiste on ammatillisesti orientoituneessa tieteellisessä julkaisemisissa. Näillä perusteilla sotatieteellinen tutkimus täyttää professiotieteen kriteerit. Mutta kuten Alastalo ja kumppanit (2014) ovat huomauttaneet, nämä mielikuvastot esiintyvät vain harvoin puhtaina. Niinpä sotatieteellisessä tutkimuksessa on aineksia myös evidenssitieteestä, joka pyrkii vaikuttavuuteen päätöksentekoa tukevan tutkimustiedon kautta. Artikkelini seuraavassa luvussa tarkastelen, kuinka ”tieto” on ymmärretty sotatieteellisessä kontekstissa.

Sotatieteiden tietokäsitys – tietoa, käytäntöä vai saletta

Samuel Huntingtonin (1957) mukaan sotilaat eroavat muista ammattikunnista siinä, että heillä on monopoli väkivallan hallintaa koskevaan tietoon ja taitoon. Tieto ja taidot muodostavat jokaisen ammattikunnan ytimen. Kunkin ammattikunnan status ja valta perustuvat omaa ammattialaa koskevan tiedon hallintaan. Samoin asian näkee Abbott (1991), jonka mukaan tieto on kulttuurista pääomaa, mistä ammatit saavat tulonsa ja valtansa. Jos ammattikunnan tietoperusta on uhattuna, se yleensä johtaa toimenpiteisiin oman erityisyyden vaalimiseksi (Jongergórd & Erlingdóttir 2012; MacDonald 2006). Näin ei ole tapahtunut sotilasammattin osalta (Avant 2002; Heinecken 2014). Heineckenin (2014, 631) mukaan turvallisuuden privatisointi on ollut haitallista sotilaiden ammattikunnalle. Sen seurauksena sotilaat ovat menettäneet monopoliaseman sotilastoimintaa koskeviin tietoihin ja taitoihin.

Sotatieteiden erityisyyttä ovat korostaneet myös kotimaiset tutkijat (Mäkinen 2015; Nokkala 2015). He ovat esittäneet, että sotatieteitä voivat harjoittaa vain sotilaat, joilla on tieteellinen pätevyys ja ymmärrys sotilastoiminnasta. Väitteensä he perustelevat kokemuksillaan sekä esimerkeillä epäonnistuneista tutkimuksista. Tämä ”ulkopuolisuus” ja ”vieraus” (ks. Carreiras & Castrto 2013; Kirke 2013; Navarro 2013) on helppo havaita, kun lukee turvallisuuden alalta kirjoitettuja artikkeleita tai uusimpia kotimaisia väitöskirjoja (esim. Branders 2016; Kivelä 2016). Tarkastelu osoittaa, kuinka turvallisuusalan keskeinen terminologia (esim. ammattisanasto, organisaatioiden nimet, tehtävänimikkeet) tuottaa ulkopuolisille tutkijoille usein vaikeuksia.¹ Tästä ulkopuolisuudesta ja vieraudesta seuraa, että ”siviilitutkijoilta” tutkimuskohteen syvempi ymmärrys, osa sitä määrittävästä tiedosta, jää tavoittamatta. Tämä tarkoittaa myös sitä, että suuri osa turvallisuusalan ydintoimintoja koskevasta tutkimuksesta ei ole ulkopuolisten arvioitavissa niin kuin Nokkala (2015, 11) on osuvasti huomauttanut.

Tiedon erityisluonteesta ja sen merkityksestä turvallisuushallinnon alalla on raportoitu monissa tutkimuksissa (Côté-Boucher et al. 2014; Heinecken 2014; Kurowska & Tallis 2013; Prasad 2014). Esimerkiksi rajavalvontaa sivuavissa tutkimuksissa on korostettu, kuinka tarkasteluissa tulisi painottaa sitä, kuinka toimijat (rajaviranomaiset) toimivat ja kuinka he antavat merkityksiä omille toimenpiteilleen (Côté-Boucher et al. 2014, 197). Kurowska & Tallis (2013) ovat omassa artikkelissaan puolestaan raportoineet, kuinka tieto Euroopan rajaturvallisuudesta syntyi heidän kenttätöössään tutkijoiden ja rajaviranomaisten välisessä vuorovaikutuksessa. He ovat havainnollistaneet tätä tiedonmuodostusprosessia *kiasman* metaforalla (risteys, $1+1=3(D)$). Tutkimusraportin lopullisesta versiosta oli mahdoton osoittaa, keneltä mikin tieto oli peräisin, koska se jalostui tutkimusprosessissa. Prasad (2014) puolestaan on raportoinut, kuinka kokemukset turvallisuusviranomaisten arjesta muuttivat hänen käsityksiään 'itsestä' ja 'toisesta'. Nämä havainnot korostavat, kuinka ulkopuolisuus turvallisuusviranomaisten käytännön toimeenpanosta voi tuottaa erilaista tietoa verrattuna siihen, kuinka alan toimijat oman työnsä näkevät.

Perinteisesti tiedolla on ymmärretty ”hyvin perusteltuja tosia uskomuksia” (Niiniluoto 1996). Sittenkin käsitykset *tiedosta* ovat laajentuneet, ja tiedolle on esitetty erilaisia luokituksia. Deklaratiivisen tiedon (miten asiat ovat) ohella voidaan puhua prosessuaalisesta tiedosta (miten asioita tehdään), ja eksplisiittisen tiedon ohella myös hiljaisesta tiedosta (Ekblom 2014; Nonaka & von Krogh 2009). Jürgen Habermas (1974) puolestaan puhuu erilaisista tiedon intresseistä. Hän on jakanut tiedon intressit kolmeen luokkaan – tekniseen, käytännölliseen ja kriittiseen – sen mukaan, mihin uudella tiedolla pyritään. Michael Burowoy (2011) taas on pohtinut yliopistolaitoksen yhteiskunnallista roolia ja esittänyt, että tiedolla on kaksi muotoa – instrumentaalinen ja refleksiivinen. Siinä missä instrumentaalinen tieto tähtää organisatorisesti asetettuihin päämääriin, refleksiivinen tieto pyrkii kritiikkiin ja dialogiin suhteessa yhteiskunnan arvoihin. Näiden luokitusten valossa sotatieteellistä tutkimusta voidaan pitää lähtökohdiltaan teknis-praktisena ja instrumentaalisena. Sotatieteellisessä tutkimuksessa, samoin kuin hallinnossa yleensä, tiedon käytettävyys on tärkeä tutkimusta määrittävä tekijä.

Tieteellisen tiedon rinnalla on nykyisin alettu korostaa tiedon hyödynnettävyyttä ja sovellettavuutta (Ronkainen ym. 2014). Gibbons ja kumppanit (1994) ovat teoksessaan *The new production of knowledge* esittäneet, kuinka perinteisen tieteellisen tiedon (Mode 1) rinnalle on kehittynyt uusi tiedon muoto 'Mode 2'. Se poikkeaa monessa suhteessa perinteisestä tieteellisestä tiedosta. Mode 2 tietoa voidaan luonnehtia monitieteiseksi, kontekstisidonnaiseksi, heterogeeniseksi ja refleksiiviseksi, jota tuotetaan myös perinteisten tutkimusinstituutioiden ulkopuolella, kuten yrity maailmassa ja hallinnossa. Mode 2

on käytännöllistä tietoa siinä mielessä, että se on suuntautunut ongelmien ratkaisemiseen. Gibbons ym. (1994) korostavat, että Mode 2 tieto on erityinen tiedonmuoto, jolla on omat tiedolliset uskomukset ja sosiaaliset norminsa. Ne saattavat poiketa hyvinkin jyrkästi siitä, mitä aikaisemmin on pidetty luotettavana tapana tuottaa tietoa.

Uutta tiedonmuotoa (Mode 2) koskevat käsitykset ovat läheistä sukua pragmatistien tietokäsitykselle. Pragmatistit määrittelevät tiedollisen ”totuuden” tiedon käyttökelpoisuuden mukaan. Totta on se, mikä toimii. Nokkalan (2015) mukaan sotatieteellisessä tutkimuksessa on perinteisesti korostettu tiedon käytännöllisyyttä, missä teoria ja käytäntö on asetettu virheellisesti vastakkain. Samoin asian näkevät pragmatistit, joiden mukaan teorian ja käytännön välillä ei ole ratkaisevaa eroa (Kivinen & Ristelä 2001). Rortyn (1999, xxv) mukaan kaikki teoria itsessään on jo käytäntöä. Toisaalta voidaan pohtia, missä määrin sotatieteellisen tutkimuksen käytännöllisyyden korostus liittyy laajemmin niihin kehitystrendeihin, jotka kuvaavat tutkimuksen muuttuneita yhteiskunnallisia odotuksia (Muhonen & Puuska 2014) sekä yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa tapahtunutta *käytäntökäännettä* (Schatzki 2001; Miettinen 2006; Côté-Boucher et al. 2014). Käytäntökäännös ilmenee yhteiskuntatieteissä näyttöön perustuvan politiikan ja toiminnan (*evidence based policy/evidence based practice*) tutkimusotteiden esiinmarssina (Davies et al. 2000; Nutley et al. 2003).

Tiedon käytännöllisyyden ohella sotatieteellistä tietoa luonnehtii tiedon rajoitettu julkisuus. Sotilaallisen tiedon julkisuutta on lailla rajoitettu, koska paljastuessaan tieto saattaisi vaarantaa maanpuolustuksen toteutusta. On helppo ymmärtää, että yksityiskohtaiset tiedot esimerkiksi Suomen puolustuskyvystä, joukkojen suoritevaatimuksista tai toimintavalmiudesta eivät voi olla julkista tietoa. Sama pätee rajavalvonnan käytännön toteutukseen. Nokkalan (2015, 5) mukaan Niiniluoto on kiinnittänyt huomiota siihen, miten hallinnon piirissä yhä suurempi osa soveltavasta tutkimuksesta pyrkii olemaan tieteen sijaan ”salletta”. Sale-termillä Niiniluoto viittaa tutkimustoimintaan, joka ei täytä tieteen julkisuuden ja esimerkiksi vertaisarvioinnin vaatimuksia.

Tietoa voidaan salata myös tarpeettomasti, kuten monet tutkijat (esim. Nokkala 2015; Mäkinen 2015) ovat esittäneet. Mäkisen (2015, 29) mukaan operatiivisten asioiden salattavuus ja sotilaskulttuurin vahva auktoriteetti-ilmapiiri eivät ole paras mahdollinen lähtökohta objektiiviselle ja avoimelle keskustelulle. Sotatieteille ominaisen tiedon salaamisen on nähty loukkaavan mertonilaista tiedon yhteisöllisyyttä. Sotatieteiden rajoittuneisuus puolustusvoimien toimintaan voi johtaa tutkimuksen politisoitumiseen sekä rajoittumiseen ”yhden dogmin periaatteeseen”. Hanskan (2015, 57) mukaan tämä ei toimi tutkimuksessa, koska se rajoittaa tutkimusintressiä. Kyseinen dogmi ei välttämättä toimi muuttuneissa olosuhteissa hidastaen näin kehitystä.

Turvallisuustietoa voidaan pitää myös erityisenä tiedon lajina. Aihetta laajasti tutkinut Paul Ekblom on lukuisissa artikkeleissaan kuvannut turvallisuuteen liittyvän tiedon erityisiä piirteitä. Artikkelissaan *Securing the Knowledge* (2014) hän esittää, kuinka tieto turvallisuudesta ja sen eri ilmiöistä (esim. rikollisuudesta) edellyttää vastaamista lukuisiin kysymyksiin (kuka, mitä, missä, milloin, miten, miksi, jne.). Turvallisuustieto on tietoa ilmiöistä ja niiden syistä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä erilaisista syy-seuraussuhteista. Turvallisuustieto myös kertoo, mitkä rikostorjuntatekniikat toimivat ja miksi, ja vastaavasti taas miksi jotkut toimet eivät tuota haluttua tulosta. On selvää, että tämän tyyppinen tieto ei voi olla julkista, jotta rikostorjuntakeinot eivät menetä tehoaan. Niinpä tiedon salassapidosta on säädetty lailla. Tiedon salassapitovelvoitteesta myös johtuu, että turvallisuushallinnon ulkopuoliset tutkijat joutuvat toimimaan julkisen tiedon varassa, mikä rajaa heidän mahdollisuuksiaan ymmärtää turvallisuushallintoa tutkimuskohteena.

Sotatieteellisen tutkimuksen tietoteoreettisiin lähtökohtiin sisältyy lukuisia haasteita, kuten monet tutkijat (Aalto 2012; Bigo 2014; Golunov 2013; Heiskanen 2013; Jasonoff 1985; Limn ell 2009) ovat esittäneet. Hallinnossa tieto ymmärretään ensi sijassa instrumentaalisesti. Se on ”väline” maailmassa selviämiseen ja ongelmien ratkaisemiseen (Kivinen & Ristelä 2001, 10). Hanskan (2015) mukaan tällainen lähtökohta rajoittaa tutkimusresurssien suuntaamista kriittiseen ja kyseenalaistavaan perustutkimukseen, mikä voi hidastaa sotatieteellisen tutkimuksen kehittymistä. Golunov (2013) ja Jasonoff (1985) ovat raportoineet niistä ristiriidoista, joita sisältyy tällaiseen hallinnon tarkoituseriä edistyv  n tutkimukseen. Golunovin (2013, 11–12) mukaan esimerkiksi Venäjän rajavartiopalvelun akatemiassa tehty tutkimus on valtio- ja uhkakkeist  ruokkien jännitteiden ylläpitoa. Tutkimukset heijastelvat pikemminkin rajavartiopalvelun organisatorisia tavoitteita ja upseereiden normatiivisia käsityksiä sen sijaan, että ne kiinnittäisivät asianmukaisesti huomiota paikallisen väestön intresseihin kehittää raja-alueita ja ratkaista paikallisia ongelmia. Voisi ajatella, että edellä raportoidut haasteet eivät ole vieraita myöskään Suomessa harjoitetulle sotatieteelliselle tutkimukselle.

Sotilaskulttuurisia haasteita akateemiselle tutkimukselle

Olen edellä hahmotellut joitakin erityispiirteitä, jotka ovat leimallisia sotatieteelliselle tutkimukselle. Myös sotilasorganisaatio ja sotilaskulttuuri vaikuttavat merkittävästi sotatieteellisen tutkimuksen toteutukseen. Tarkastelen tässä aluvuussa joitakin sotilaskulttuurin piirteitä, jotka haastavat tutkimukselta vaaditun kriittisyyden. Tarkastelun painopiste on sotilaallisen kurin ja siihen

läheisesti kuuluvan lojaliteettivelvoitteen tarkastelussa. Ne vaikuttavat ratkaisevasti tutkijoiden vapauteen ja haluun tehdä 'oikeita' tutkimuskysymyksiä.

Amerikkalaisen sosiologi Robert Merton (1973) määritteli tieteen normit yli 70 vuotta sitten. Mertonin mukaan tieteellisten väitteiden arvioinnin tuli perustua yleispäteviin, koko tiedeyhteisön hyväksymiin kriteereihin. Toiseksi tutkimustulosten tuli olla julkisia ja yhteisiä, koko tiedeyhteisön käytettävissä. Kolmanneksi tieteellistä tietoa oli etsittävä ja esitettävä huolimatta henkilökohtaisesta edusta ja arvovallasta. Neljänneksi normiksi Merton nosti järjestelmällisen epäilyn. Vasta kriittisen arvioinnin, esimerkiksi vertaisarvioinnin jälkeen, voitiin jokin näkemys hyväksyä. Näillä normeilla Merton halusi puolustaa tieteen autonomiaa aikansa totalitarismia vastaan.

Mertonilaiset normit ovat alkaneet vuosikymmenten kuluessa rapista (Karvonen 2014; Ronkainen ym. 2014; Alastalo ym. 2014). Monet tutkijat ovat kuvanneet, kuinka perinteiset tieteen normit ovat haasteellisia sotatieteellisessä tutkimuksessa. Nokkalan (2015) mukaan erityisesti tutkimuksen julkisuus- ja yhteisyysnormeja on vaikea noudattaa. Sotatieteellisen tiedon luonne salassapitovaatimuksineen ei mahdollista avointa ja täysin julkista tutkimusta. Heiskanen (2013) puolestaan on kiinnittänyt huomiota siihen, kuinka upseerien lojaliteettivelvoitteet, vahva sitoutuminen organisaation tavoitteisiin sekä virkauraan liittyvät huolenaiheet haastavat riippumattoman tiedon tavoittelun.

Tutkimuskulttuurin ja sotilaskulttuurin erilaisuus lienee osasyy siihen, miksi sotatieteiden tutkimuskenttä puolustusvoimien sisällä on jakautunut käytännöllisesti suuntautunutta, kun taas akateemisorientoitunutta tutkimusta tehdään myös sotatieteen itsensä kehittämiseksi. T&K -toiminnan tärkeimpänä resurssina (toimijana) Hanska pitää Puolustusvoimien tutkimuslaitosta. T&K -toiminnan ulkopuolelle jäävä ”akateeminen” tutkimus käsittää niin Maanpuolustuskorkeakoulun tekemän perustutkimuksen, sotatieteiden yleisen ja siihen kuuluvien tieteenalojen sisäisen itsemäärittelyprosessin kuin muunkin puhtaasti akateemisia tarkoituksiperiä tavoittelevan soveltavan tutkimuksen (Hanska 2015, 40–41). Puolustusvoimien vahvan teknis-praktisen tiedonintressin johdosta opetusministeriö on kiinnittänyt huomiota sotatieteellisen tutkimuksen haasteisiin. Se on korostanut tutkimusperinteen kehittämistä sekä huomion kiinnittämistä tutkimuksen ja väitöskirjojen tieteelliseen tasoon (Rantapelkonen 2015, 76).

Saman suuntaisia ajatuksia ovat esittäneet monet muutkin sotilasammattia syvästi tuntevat tutkijat. Nokkala (2015) on esittänyt, että sotilasyhteisön suhde tieteellisen tiedon käyttöön on paradoksi. Mäkisen (2015) mukaan tämä johtuu siitä, että tutkijoiden ja sotilastoimijoiden kokemusmaailmat ovat erilaiset.

Tämä väite saa runsaasti tukea tutkimuksesta (Nutley et al. 2003; Swan et al. 2010; Van de Ven & Johnson 2006; Zendel & Kokkalis 2010). Hanska (2015) puolestaan hakee selitystä sotilaskulttuurista. Hänen mukaan akateeminen kriittisyys ja upseerin hyveisiin kuuluva kuuliaisuus eivät aina esiinny keskenään täydessä harmoniassa. Monien tutkijoiden (Hanska 2015; Krogars 1998) mukaan akateeminen tutkimus hakee puolustusvoimissa yhä uomiaan.

Olen edellä sivunnut erilaisia tiedon intressejä. Ronkainen ja kumppanit (2014, 95) ovat todenneet, kuinka jonkin asian kysyttäväksi tekeminen avaa tietyn ilmiön, mutta samalla sulkee siihen vastaamista. Tieteenfilosofit Nancy Tuana (2006) ja Sandra Harding (1998) ovat puolestaan todenneet, että tietämisen intressin toisena puolena on intressi olla tietämättä. Joskus vahvat ja päämäärähakuiset tiedon tarpeet peittävät alleen muut mahdolliset tiedon tarpeet (Tuana 2006; Beck & Wehling 2012). Tuana luokittelee *tietämättömyyteen* liittyvät intressit neljään luokkaan. Ensimmäiseen luokkaan kuuluvat teemat, jotka eivät kiinnosta ketään. Toiseen luokkaan kuuluvat teemat, jotka peittyvät vahvojen ”totuuksien” alle. Tietämättömyyttä ei tällöin välttämättä edes tunnisteta. Kolmanteen luokkaan kuuluvat teemat, joista ei haluta herättää keskustelua. Tuana katsoo, että turvallisuuteen liittyvät kysymykset kuuluvat tähän luokkaan. Neljänteen luokkaan kuuluvat asiat, joista me emme halua tietää, koska se saattaisi järjestyttää minäkuvaamme, elämäntapamme tai etuoikeuksiemme oikeutusta. Mielestäni niin turvallisuushallinnosta kuin sota-tieteellisestä tutkimuksesta voidaan löytää intressejä, jotka kuuluvat kaikkiin neljään kategoriaan. Tämä selittyy ainakin osittain sotilaskulttuuriin liittyvillä rakennetekijöillä, joita käsitelen seuraavaksi.

Ilkka Puukka (2005) on kuvannut soti-laallista toimintaa ja käytäntöä *taisteluparadigman* käsitteellä. Taisteluparadigmassa korostetaan soti-laallista tehokkuutta, selkeitä käskyvaltasuhteita, kuria, sekä perinteisiin ja traditioon liittyviä asioita (emt. 69). Soti-laallinen käytäntö lepää käskykulttuurin varassa. Se puolestaan nojautuu soti-laalliseen kuriin. *Yleisen palvelusohjesäännön* (2009, 11) mukaan soti-laallisella kurilla tarkoitetaan ”annettujen käskyjen ja määräysten täsmällistä noudattamista. Kurin tavoitetila saavutetaan silloin, kun yksilön käyttäytyminen perustuu riittävään itsekuriin ja joukon toiminta yhteiseen tahtoon toteuttaa annetut tehtävät.” Esimerkiksi rajavartiolaitoksessa soti-laallisen kurin vaatimuksia on korostettu myös rauhan ajan hallintotoiminnassa (Heiskanen 2013).

Niinpä yksi upseerien tekemää tutkimusta rajoittava tekijä on *doktriiniskollisuus* (Hanska 2015, 45). Yksittäiset tutkijat eivät lähde kyseenalaistamaan ”puolustuksen fundamentteja”. Maanpuolustuksen osalta tällaisina tekijöinä voidaan mainita yleinen asevelvollisuus, Suomen alueellinen puolustus(järjestelmä) ja soti-laallinen liittoutumattomuus. Puukan tavoin Hanska (2015)

on osoittanut, kuinka politiikka ohjaa puolustusvoimien kehittämiseen kohdistuvaa tutkimusta antaen raamit, joiden puitteissa tutkijalla on ”rajallinen älyllinen liikkumavapaus”. Hanskan (2015, 52) mukaan organisatoriset pyrkimykset rajoittaa upseerien ”sananvapautta” ohjaavat tutkimusta tietoisesti tai tiedostamattomasti suuntaan, jossa sen tuotokset ovat paitsi yhteiskunnallisesti epäolennaisia, myös kykenemättömiä kyseenalaistamaan vallitsevaa ”totuutta”.

Sama pätee kotimaiseen rajavalvonnan tutkimukseen. Rajavartiolaitoksen upseerit eivät lähde tutkimaan tai kyseenalaistamaan sellaista, minkä he olettavat ”virallisen politiikan” vastaiseksi. Kotimaassa tehty rajavalvonnan tutkimus toimii tästä hyvänä esimerkkinä. EU:n komissio antoi vuosina 2002 ja 2003 kaksi tiedonantoa², jotka yhdessä muodostivat EU:n ”yhdenmukaisen rajavalvonnan” (Integrated Border Management/IBM). Suomessa yhdenmukainen rajavalvonta on käännetty rajaturvallisuudeksi. Se on myös omittu yksin rajavartiolaitoksen tehtäväksi. Kotimaisissa rajavalvontaa käsittelevissä tutkimuksissa ei ole myöskään tarkasteltu tullin roolia osana IBM-konseptia, vaikka se komission tiedonantojen mukaan on olennainen osa kyseistä konseptia. (Heiskanen 2013.)

Voidaankin pohtia, ovatko sotilaat tutkijoina sisäistäneet tutkimuksen ja tieteellisen metodin uuden tiedon tavoittelussa. Nokkalan (2015, 9) mukaan tieteellisen tutkimuksen ymmärtämisellä ja käytöllä on puolustushallinnon piirissä rajoituksia. Ne juontuvat hänen mukaansa politiikasta, toiminnan luonteesta, sotilaallisista perinteistä sekä säännöistä ja käytännöistä. Mielenkiintoista on myös pohtia, missä määrin sotatieteellistä tutkimusta rajoittavat mahdollisesti tutkijoiden harjoittama *itsekuuri* sekä tutkimuksen kytkeytyminen virkaurajärjestelmään. Esimerkiksi Tero Solante (2013) havaitsi tutkimuksessaan puolustusvoimien T&K -toimintaa, että tutkimukset keskittyvät yleensä toiminnan materiaaliseen kehittämiseen organisaatioiden sekä joukkojen toiminta- ja käyttötapojen jäädessä vähälle huomiolle. Onko kyse ”tabuista”, puolustuksen oletetuista fundamenteista, joita tutkimuksella ei sovi kyseenalaistaa, niin kuin Hanska (2015) on esittänyt? Vai kuvastaako tämä upseerien lojaalisuutta, jota Rantapelkosen (2015, 72) mukaan on mitattu puolustusvoimissa ja muissakin asevoimissa paitsi yhteishengellä ja yhtenäisyydellä myös vaikenemisella. Koska suuri osa sotatieteellisestä tutkimuksesta tehdään virkaurakurssien yhteydessä opinnäytteinä, upseerit välttyvät tarttumasta ”herkkiin” aiheisiin. He pidättäytyvät esittämästä poikkeavia analyysituloksia oman urakehityksensä pelossa (Heiskanen 2013; Rantapelkonen 2015).

Juhlakirjan kattaus – kompleksisuudesta ja kokonais- turvallisuudesta kieliteknologian hyväksikäyttöön ja kybersodankäyntiin

Tämän sotatieteellisen tutkimuksen lähtökohtia luotaavan pohdinnan jälkeen on aika siirtyä itse juhlakirjan sisältöön. Seuraavassa artikkelissa *Suomalaisen sotatieteellisen tutkimuksen painotuksia Tiede ja Ase -teossarjan valossa* Esko Vaahtolammi tarkastelee tämän julkaisusarjan sisältöä vuosikirjan ilmestymisestä nykypäivään. Tarkastelua varten Vaahtolammi on jakanut ajanjakson kuuteen aikakauteen. Kunkin aikakauden alussa hän palauttaa mieliin kunkin aikakauden merkittävimmät tapahtumat niin kotimaassa kuin maailmalla painottaen erityisesti Puolustusvoimiin ja maanpuolustukseen vaikuttaneita tekijöitä. Tarkastelu osoittaa, että teossarjassa ilmestyneet artikkelit ovat käsitelleet ajankohtaisia aiheita. Tiede ja Ase -vuosikirja on tarjonnut myös pääasiassa upseereille ”epävirallisen” kanavan omien mielipiteiden esittämiseen heidän tärkeinä pitämiinsä kysymyksiin. Esko Vaahtolammen ansiokkaan tarkastelun perusteella voidaan tehdä myös johtopäätös, että Tiede ja Ase -julkaisusarjassa käyty sotatieteellinen keskustelu on osaltaan vaikuttanut maanpuolustusta koskeviin ratkaisuihin, kuten kalustohankintoihin, uusien taktisten toimintamallien kehittämiseen sekä maanpuolustuskoulutuksen järjestelyihin. Toivoo sopii, että niin tämä juhlakirja kuin sarjan myöhemmät julkaisut täyttävät myös jatkossa tämän, jo sarjan perustamisen yhteydessä julkaisusarjalle annetun, tärkeän tehtävän. Vuosikirjan kasvava suosio niin siviilien kuin nuorempien upseerien julkaisukanavana ennakoii, että tässä suhteessa tulevaisuus on valoisa.

Sotatieteet ovat monitieteinen tieteenala. Sota erilaisine ilmentymineen on hyvin kompleksinen ilmiö. Kompleksisuus on kieltämättä yksi aikamme tutkimuksellisista megatrendeistä. Kuinka tämä näkyy sotatieteellisessä tutkimuksessa, sitä pohtivat Tom Hanén ja Harri Raisio artikkelissaan *Kompleksisuustieteet sotatieteellisessä tutkimuksessa – järkevä suunta vai harhapolku?* Tarkastelunsa perusteella Hanén ja Raisio päätyvät johtopäätökseen, että sotatieteisiin ei ole vielä muodostunut selkeää kompleksisuusteoreettista paradigmaa, vaikka käytännön tasolla kompleksisuus on ollut sotilaille tuttu jo pitkään. Yksi syy kompleksisuusteoreettisen tutkimuksen vähyyteen saattaa kirjoittajien mielestä johtua tutkimuksen teoreettisuudesta. Sotilaat ovat perinteisesti suosineet enemmän käytäntöön pohjautuvaa (sotakokemukset) tutkimusta ilmiöiden teoreettisten ja/tai käsitteellisten tutkimusotteiden sijaan. Artikkelin otsikon asettamaan kysymykseen Hanén ja Raisio vastaavat kuitenkin optimistisesti. He uskovat, että kompleksisuustutkimus on käyttökelpoinen tutkimussuuntaus, joka voi luoda uutta ymmärrystä siitä, kuinka asevoimien hyvin rasvattu koneisto ja toimintaympäristön alati kasvava kompleksisuus voidaan

sovittaa yhteen tulevaisuuden taistelukentällä. Tähän he päätyvät niiden kokeusten perusteella, joita on julkaistu muun muassa terroristiverkoston toimintaa ja erikoisjoukkojen käyttötapoja raportoivissa tutkimuksissa.

Sotatieteellinen tutkimus ei tarkastele vain sotaa. Yhä useammin sotatieteellisen tutkimuksen mielenkiinto on kohdistunut turvallisuuden kontekstiin, joka sekin on laajentunut perinteisen asevaraisen ja valtiojohtoisen turvallisuuden ulkopuolelle laajaa turvallisuutta edustavan kokonaisturvallisuuden alueelle. Marko Keskinen, Arttu Kantola, Juha Mäkinen ja Arto O. Salonen tarttuvat tähän ajankohtaiseen haasteeseen artikkelissaan *Miten yhteiskehittää kokonaisturvallisuutta? Tieteidenvälisiä näkemyksiä Winland -hankkeesta*. Artikkelin perustuu Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamaan Winland-hankkeeseen, jossa kokonaisturvallisuuteen on otettu uudenlainen tulokulman yhteiskehittämisen kautta. Artikkelin kirjoittajat väittävät, että kokonaisturvallisuuden käsitteellistämässä ja toiminnallistamisessa on erilaisia tulkinnoita, minkä johdosta kokonaisturvallisuuden yhteiskehittäminen on erityisen tärkeää. Niinpä kirjoittajat suosittavat kokonaisturvallisuuden hahmottamista yhteisenä, *jaetun toiminnan kohteena*, jossa kaikille asianosaisille annetaan puhevalta, mitä kokonaisturvallisuudella tarkoitetaan ja millä toimenpiteillä sitä voidaan edistää. Kirjoittajat tunnistavat kuitenkin ne haasteet, joita yhteiskehittämiseen liittyy. Turvallisuuden globaalin ulottuvuuden huomioon ottaminen kansallisessa varautumisessa tulee jatkossakin aiheuttamaan päänvaivaa. Samoin toimijuuden ulottaminen viranomaistoimijoiden ulkopuolelle. Tutkijat myös korostavat, kuinka tärkeää on avata turvallisuuden poliittista luonnetta sekä eri toimijoiden välisiä jännitteitä, jotta monitoimijainen yhteistyö onnistuu. Pahoin kuitenkin pelkään, että esimerkiksi eri viranomaisten reviirikamppailut, joista on raportoitu lukuisissa tutkimuksissa, tulevat jatkossakin pysymään tutkimuksen ulottumattomissa aiheen poliittisuudesta johtuen. Ne lukeutuvat Tuanan (2006) mainitsemaan ”tietämättömyyden intresseihin”, joista ei haluta herättää keskustelua tai edes tietää, koska se saattaisi järjestyttää vallitsevia totuuksia ja nykyisten toimintatapojemme oikeutusta.

Juhlakirjan seuraavassa artikkelissa on niin ikään vahva tieteellinen intressi. Artikkelissaan *Kieliteknologia analytiikan tukena sotilas- ja viranomaistyössä* Viljami Venekoski ja Jouko Vankka esittelevät nykyaikaisia kieliteknologian menetelmiä ja pohtivat niiden mahdollisia käyttökohteita viranomaistoinnassa. Tarkastelu osoittaa, kuinka modernia kieliteknologiaa voidaan käyttää tukemaan esimerkiksi johtamista ja tiedustelua turvallisuusviranomaisten toiminnassa. Menetelmiä voidaan käyttää muun muassa suurien tekstimassojen analysointiin ja luokitteluun sekä erottelemaan olennainen informaatio epäolennaisesta tekstidatasta. Heidän raportoimansa tutkimukset osoittavat, että kriittisen informaation erottelu sekä sen visuaalinen esittäminen parantavat

kohdehenkilöiden tilannetietoisuutta, minkä merkitystä ei sovi aliarvioida nykyisen informaatiotulvan ja -kaaoksen luomassa haastavassa päätöksentekoympäristössä. Moderni kieliteknologia mahdollistaa myös viestiliikenteen ”hiljaisen tiedon” valjastamisen hyötykäyttöön, mikä entisestään parantaa laadukkaan päätöksenteon edellytyksiä. Sotilas- ja viranomaiskäyttöön sopivien analyysityökalujen kehittäminen vaatii kuitenkin kielimallien rakentamista, mitä on jo kokeiltu eri harjoituksissa varsin lupaavin tuloksin. Nykyisen informaatio- ja hybrdivaikuttamisen aikakautena kieliteknologian sovelluksille ja hyötykäytölle voi ennakoida lupaavaa tulevaisuutta.

Edellinen artikkeli on toiminut hyvänä johdatuksena juhlakirjan seuraavaan artikkeliin *Kybersodankäynnin kehityksestä ja tulevaisuudesta*, jossa professorit Martti Lehto ja Jarno Limnell luovat seikkaperäisen katsauksen sodankäynnin evoluutioon. Heidän tarkastelunsa osoittaa, kuinka lihasvoimaan ja koneisiin perustunut mekanistinen sodankäynti on vuosisatojen kuluessa kehittynyt osin epäsuoraan ja vaikeasti havaittavaan hybrdivaikuttamiseen, jossa eri toimijoiden ja toiminnan kohteiden – sodan osapuolten – tunnistaminen on haastavaa. Artikkelin painopiste on kehityksen nykyvaihetta kuvaavassa kybersodankäynnissä. Koska monet kybersodankäynnin muodoista (esim. kyberoperaatiot, kyberpelote) ovat jo poliittisista syistä Suomen ulottumattomissa, jää kansalliseksi vaihtoehdoksi uskottavien kyberkyvykkyyksien (esim. kybertilannekuva, kyberhuoltovarmuus) kehittäminen. Jo kyberkyvykkyyksien toimintaedellytysten (esim. tiedustelulainsäädäntö) luominen on Suomessa ollut tuskastuttavan hidasta. Tätä ahdinkoa lisää entisestään tietoisuus siitä, että kyberhyökkäysten monimutkaisuus, tehokkuus ja kyvykkyys kasvavat nopeammin kuin puolustuskyky, kuten Lehto ja Limnell artikkelissaan toteavat. Kirjoittajat ovat huolissaan myös yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista sekä huoltovarmuuskriittisistä yrityksistä, joita kaikkia ei ole suojattu riittävästi kyberuhkia vastaan. Onneksi maastamme on löytynyt poliittista tahtoa kyberomavaraisuuden luomiseen, mikä sellaisten pienten maiden kuten Suomi, osalta on ainoa vaihtoehto, jotta sekä kansallisesta että yhteiskunnan turvallisuudesta voidaan huolehtia tulevaisuuden yhä informaatioriippuvaisemmassa ympäristössä. Kansallisen kehittämisen ohella tutkijat korostava kansainvälisen yhteistyön merkitystä tiedostaen kuitenkin ne haasteet, jotka liittyvät EU:n yhteisen kyberpuolustuksen mahdolliseen kehittämiseen. Lopuksi tutkijat korostavat tutkimuksen vahvaa roolia nopeasti muuttuvassa kyberympäristössä.

Professori Pekka Sivosen tämän vuotisen artikkelin aiheena on *Läntisen sotilaallisen pakottamisen ja interventioiden menestyksen ehdoista*. Sivonen on rajannut tarkastelunsa koskemaan vain länsimaita, koska hänen mukaansa Venäjän interventiopolitiikan tavoitteet ovat erilaiset. Siinä missä länsimaiden painostus- ja interventiopolitiikka on pyrkinyt kohdemaiden poliittisten

olosuhteiden muuttamiseen, on Venäjän voimankäytön motiiveina esimerkiksi Georgiassa ja Ukrainassa ollut ekspansiolitiikka, Venäjän valtioalueen laajentaminen. Sivosen tarkastelu osoittaa, että vaikka tutkimuksella voidaan löytää pakottamisen ja interventioiden menestyksen ehdot, niiden tiedostaminen ja soveltaminen käytäntöön vaativat jo huomattavasti enemmän. Usein haasteisiin on törmätty menestyksellisten sotilasoperaatioiden jälkeen. Irakista ja Afganistanista saatujen kokemusten perusteella voidaan päätellä, että länsimaiden kompastuskiviksi ovat muodostuneet paikallisten traditioiden, uskonnollisten olosuhteiden ja yhteiskunnallisten rakenteiden ymmärtämisen vaikeus. Vallanpitäjien vaihtaminen ei ole tuonut kaivattuja uudistuksia, koska uusilla vallanpitäjillä ovat olleet intervention tekijän eduista poikkeavat intressit. Tutkimusten valossa tuntuukin hämmäntävältä, kuinka länsimaat kerta toisensa jälkeen yrittävät juurruttaa länsimaisia arvoja (kuten demokratiaa ja oikeusvaltiota) ”pakolla” aivan eri lähtökohtiin perustuviin kulttuureihin. Uudistusten hitaus ja operaatioiden pitkittyminen ovat myös tulleet poliittisille päättäjille yllätyksenä, mikä on korostanut intervention tehneen suurvallan vahvan sitoutumisen merkitystä hakea ratkaisua jopa sotilastoimin, mikäli diplomatia ei tuota tulosta. Sivosen ajankohtaisen ja mielenkiintoisen artikkelin valossa voidaan miettiä, voiko länsimainen interventiopolitiikka perustua jatkossakin rationaalisen päätöksenteon teoriaan. Tällainen kysymys nousee väistämättä mieleen, jos sitä pohtii Pohjois-Korean ja Yhdysvaltojen nykykonfliktin valossa.

Luovuus on meitä kaikkia enemmän tai vähemmän määrittävä ominaisuus. Myös organisaatiot voivat olla luovia, ja jotkut ympäristöt edesauttavat luovuuden ilmentymistä enemmän kuin toiset. Jani Liikola tarttuu mielenkiintoiseen aiheeseen artikkelissaan *Luovuuden hyödyntäminen sotilasorganisaatiossa*. Tarkasteluaan varten Liikola määrittää sotilasorganisaation ominaispiirteet byrokratiateorian pohjalta, edustaahan sotilasorganisaatio byrokratian ideaalimallia puhtaimmillaan. Seuraavaksi hän tarkastelee, millaista organisaation sisäistä ympäristöä luovuuden ilmentyminen edellyttää. Liikolan tekemän ominaispiirreanalyysin perusteella voidaan todeta, että periaatteessa byrokratia pikeminkin tukahduttaa kuin edesauttaa luovuuden ilmenemistä. Sotilasorganisaatioilla on kuitenkin lukuisia toimintoja (esim. tiedustelu, operaatiotaito, analyysitoiminta), jotka edellyttävät luovuuden hyväksikäyttöä. Myös Suomen viime sotien kokemukset kiistatta osoittavat, että menestyminen ylivoimaista vihollista vastaan perustui usein eri tasoilla toimivien johtajien luoviin ja ennakkoluulottomiin ratkaisuihin. Niinpä Liikola peräänkuuluttaa luovuuden hyödyntämistä nykyistä huomattavasti enemmän rauhan ajan toiminnoissa, koska asiantuntijuus on hajautunut läpi koko organisaation. Tämä saattaa edellyttää sotilasjohtajilta ”siviilirohkeutta”, koska johtamisen uudet muodot (esim. verkostojohtaminen) haastavat perinteiset byokraattiset ja autoritääriset

johtamistavat. Mielestäni tämä on hallittu riski, joka kannattaa ottaa, koska luova ympäristö toisaalta sitouttaa henkilöstöä omaan organisaatioonsa. Luovuuden hyödyntäminen voikin olla yksi menestyksen kaava, jonka turvin turvallisuusviranomaiset voivat selviytyä tulevaisuuden epävarmassa ja nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä entistä niukemmilla voimavaroilla.

Vuosikirjan viimeisessä artikkelissa paneudutaan myös erittäin ajankohtaiseen aiheeseen. Artikkelissaan *Loppu tehottomuudelle – kilpailua eurooppalaisille puolustusmarkkinoille* Lauri Kananoja kyseenalaistaa rohkeasti nykyisen yleisen käytännön, jossa kansallista puolustusvälineellisuutta tuetaan ja sotavarustehankinnat tehdään pääasiassa kansallisilta yrityksiltä. Kananoja vaatii sotatarvikemarkkinoiden vapauttamista avoimelle kilpailulle, koska markkinat ovat todistetusti tehokkain keino saada laadukkaita tuotteita kilpailukykyiseen hintaan. Kananoja esittelee myös kolme askelta, kuinka tehokkuutta nykyisillä puolustusmarkkinoilla voidaan lisätä ja edetä kohti koko EU:n laajuisia puolustusmarkkinoiden ”vapaakauppa-alueita”. Kananoja näkee, että EU:n eri jäsenmaat turvautuvat liian usein protektionistisiin päätöksiin sotavarustehankinnoissa, mikä osaltaan ylläpitää lukuisia, pieniä ja tehottomia markkinoita, missä suurempien markkinoiden synergiaedut jäävät saamatta. Kansallista sotavarusteteollisuutta on pidetty tarpeellisena muun muassa huoltovarmuuteen, puolustusmateriaalin toimitusvarmuuteen ja kansalliseen kriisivalmiuteen liittyvillä seikoilla. Kirjoittajan mielestä – toimittaessa osana Euroopan unionia – kansallisesta kriisinsietokyvystä, huoltovarmuudesta ja toimitusvarmuudesta huolehtiminen ei edellytä kotimaisen puolustusteollisuuden ylläpitämistä vaan siitä voivat huolehtia unionin sisämarkkinat. Vapaakauppa kehittää kansallista kriisinsietokykyä, huoltovarmuutta ja toimitusvarmuutta myös laadullisesti, koska se kohdistaa väistämättä kilpailua myös toimitusketjuihin, logistiikkaan ja muihin tukitoimintoihin, jolloin markkinat huolehtivat niiden nykyistä huomattavasti tehokkaammasta toteutuksesta. Niinpä Kananoja katsoo, että puolustusmarkkinoiden vapaakauppa ei ole pelkkä liberaalin ekonomistin utopia vaan Euroopan taloudellinen tilanne ja muiden hyvien vaihtoehtojen puute huomioiden *ainoa vaihtoehto*. Nähtäväksi siis jää, ovatko EU:n jäsenmaat valmiit vapauttamaan puolustusmarkkinat vapaalle kilpailulle vai pitääkö entinen kansallinen turvallisuuspolitiikkalähtöinen ajattelu yhä pintansa.

Tämän juhlaulkaisun aiheena on *Tiede ja Ase 75 – Entä seuraava kvartaali?* Toivon mukaan juhlakirja täyttää lukijan odotukset sisältönsä osalta. Kuten artikkelien lyhyt esittely osoittaa, julkaisun artikkelit pyrkivät esittelemään sotatieteet monitieteisenä tieteenalana. Kaikki sotatieteiden alat eivät valitettavasti ole päässeet mukaan. Artikkelien valinnassa on painotettu niiden ajankohtaisuuden ohella uusia tutkimusavauksia sekä puheenvuorojen ennakkoluulottomuutta. Niinpä rohkenen toivoa, että 75.vuosikirja pystyy edeltäviensä

julkaisujen tavoin ennakoimaan tulevaa kehitystä. Millainen se tulee olemaan? Viisas mies saattaisi olla tässä kohdin hiljaa, koska ennustaminen on vaikeaa, varsinkin tulevaisuuden ennustaminen.

Juhlakirjan artikkelien valossa rohkenen kuitenkin esittämään muutaman kokoavan huomion. Niiden mukaan tulevaisuus tulee muodostumaan entistä kompleksisemmaksi toimintaympäristöksi, jossa perinteiset tila-, aika- ja paikkakäsitykset eivät enää päde, koska vaikuttaminen siirtyy kasvavassa määrin aistien havaittavasta reaali maailmasta virtuaali-, kyber- ja hybridiulottuuksiin. Ilmiöiden kompleksisuus ja yhteenkietoutuminen, samoin kuin eri toimijoiden ja toimintojen keskinäisriippuvuus, kasvavat. Tulevaisuutta on yhä vaikeampi ennakoida. Epävarmuudesta tulee pysyvä olotila – ”uusi normaalii”. Mielenkiintoista on ollut havaita, että vaikka tilannetietoisuus ja maailman läpinäkyvyys ovat koko ajan kasvaneet, niin ovat kasvaneet myös *yllätykset*, ”mustien joutsenten” ilmaantumistodennäköisyys. Tämä korostaa varautumisen ja resilienssin merkitystä paitsi kansallisena, myös eri viranomaisten selviytymisstrategiana. Luovuuden hyödyntämisellä tulee olemaan näissä olosuhteissa entistä suurempi merkitys. Perinteisesti sotilaat ovat osanneet hyödyntää luovuutta tiukan paikan tulleen, niin kuin sotakokemuksemme osoittavat. Mutta kuinka teemme luovuudesta voimasuhteita tasoittavan asymmetrisen strategian ja toimintatavan, siinäpä vasta haaste.

Diskussio

Olen tässä juhlakirjan johdattelevassa artikkelissa tarkastellut joitakin suomalaisen sotatieteellisen tutkimuksen lähtökohtia. Tarkastelun on osoittanut, kuinka sotatieteet muodostavat tutkimuskohteen, joka jo lähtökohdiltaan poikkeaa Mertonin (1973) kuvaamista tutkimuksen yleisistä normeista. Tähän on monia syitä. Turvallisuushallinnon tavoin sotatieteet ovat haastava tieteenala. Sotatieteiden monitieteiset lähtökohdat, tutkimuskohteen kompleksisuus, turvallisuuden poliittisuus sekä osin sen salainen luonne ovat luonteenomaisia sotatieteelliselle tutkimukselle. Lisäksi sotilaskulttuuri käskyvalta-, kuri- ja lojaliteettinormeineen asettaa sotilaille vaatimuksia, jotka eivät helposti taivu kyseenalaistavaa kriittisyyttä vaativaan akateemiseen tutkimukseen. Mutta sotilaallisuus ja akateemisuus eivät ole toisensa poissulkevia vaihtoehtoja. Rantapelkosen mukaan sotilaallinen toiminta voi olla tieteellistä ja tieteellinen toiminta sotilaallista (emt. 82–83). Hyvin toteutettuina ja ”ankarasti” harjoitettuna niin sotilastoiminta kuin tutkimuskin edellyttävät ”kurinalaista” toimintaa.

Tutkimuskirjallisuuden valossa sotatieteelliseen tutkimukseen kohdistuu merkittäviä haasteita. Nämä haasteet ovat erityisen suuria silloin, kun

tutkimusta tehdään hallinnon sisällä (esim. Aalto 2012; Bigo 2014; Golunov 2013; Heiskanen 2013; Limnell 2009; Newman 2006; Virta 2011). Asiantilaa kuvaa hyvin Jasonoffin (1985) analyysi: ”Oman erityisen ongelman muodostaa sellainen virastojen ja laitosten itse organisoima, hallintoa ja sen takana olevaa ”poliittista tahtoa” palveleva tutkimustoiminta, jonka tulokset eivät käy läpi tieteellistä ennakkoarviointia (tieteellisten julkaisusarjojen referee-järjestelmä) tai kriittistä keskustelua tiedemaailman piirissä. Tällainen toiminta, jossa valta foucaultlaisittain tuottaa tietoa, ei täytä tieteeltä perinteellisesti edellytettäviä ehtoja. Myös ehdotukset siitä, että nämäkin tutkimukset alistettaisiin jonkinlaiselle peer review –järjestelmälle ovat ongelmallisia, sillä mertonilaista ”puolueettomuutta” noudattavia saman alan tutkijoita on vaikea löytää.” Näkemykseni mukaan Jasonoffin kritiikille on vankat perusteet. Toisaalta sotilasyhteisö ”tiedeyhteisönä” on osoittanut, että se pystyy myös kriittiseen itsereflektioon, kuten *Tiede ja Ase* -julkaisun artikkelit tai tuore Maanpuolustuskorkeakoulun julkaisu *Akateemisuus ja upseerius. Tieteen, tutkimuksen ja johtamisen ristivetoa puolustushallinnossa* (2015) artikkeleineen osoittavat.

Erityisen mielenkiintoista on pohtia myös sotatieteellisen tutkimuksen tiedonintressiä – tuleeko sen jatkossakin olla pragmatistisesti käytäntöön suuntautunutta vai tulisiko tutkimuksen tavoitella aidosti myös uutta teoreettista ymmärrystä? Oman sotilasurani perusteella rohkenen väittää, että sotatieteellistä tutkimusta on pitkään hallinnut ”luolamiehen logiikka”, joka on pakottanut lyömään kaikkea, mitä se ei ymmärrä. Onneksi nämä ajat ovat takana ja Suomessa tehdään nykyään vakavasti otettavaa sotatieteellistä tutkimusta. Toivon kuitenkin, että teorialähtöisyyden ja teoriasidonnaisuuden trendi edelleenkin vahvistuu, koska tulevaisuuden haasteiden edessä *käytännöllisintä on teoria*, kuten itävaltalainen fyysikko Ludwig Boltzmann on asian osuvasti kiteyttänyt. Teoriat auttavat selittämään ja ennustamaan erilaisia käytännöllisiä ilmiöitä, vaikka asioiden pinnallisessa pohdinnassa ne saatetaan mieltää hyödyttömiksi, abstraktiksi akateemiseksi puuhasteluksi. Vakuuttavista esimerkeistä ei ole pulaa. Nykyinen tietoyhteiskuntamme perustuu binääriseen logiikkaan, jonka perusteet luotiin ja 1800-luvun puolivälissä. Meidän jokaisen kodista löytyy myös sovelluksia, jotka hyödyntävät Albert Einsteinin suhteellisuusteoreettisia sovelluksia ($E=mc^2$). Teoriat ovat työkaluja, joilla todellisuus otetaan haltuun myös tulevaisuudessa.

Suomalaisessa sotilasyhteisössä – niin puolustusvoimissa kuin rajavartiolaitoksessa – tutkimus nähdään strategisena voimavarana. Sen tulee tuottaa oikea-aikaista ja korkeatasoista tietoa päätöksenteon perustaksi ja toiminnan kehittämiseksi (Hanska 2015, 46; Rajavartiolaitoksen tutkimusstrategia 2009). Kansallisen sotatieteellisen tutkimuksen tarkastelu osoittaa, että se on praktisesti suuntautunutta. Tällaiselle käytännönläheiselle viranomaisten toiminnan

tutkimukselle on kova tarve, kuten myös siviilitutkijat (esim. Bigo 2014; Côté-Boucher et al. 2014; Marenin 2010) ovat korostaneet. Toisaalta voidaan pohtia, missä määrin tutkimuksella voidaan tavoitella 'aitoa tietoa', jos tutkimuksen tulee edistää organisatorisia tavoitteita ja sitä tekevät lain nojalla erityiseen kuuliaisuusvelvollisuuteen sidotut virkamiehet. Virkamiehet, jotka väistämättä joutuvat pohtimaan myös omaa virkauralla etenemistään raportoidessaan työnsä tuloksista. Hanskan (2015, 61) mukaan upseerilla on tutkijana kaksoisrooli. Kyseessä on myös ristiriitatilanne – *arvovalinta* – joka vaikuttaa koko virkauraan (emt. 39–49). Tämä jännite, joka ei ilmene tutkimustöistä, on läsnä tutkimusprosessissa ja se on ”rivien välistä” luettavissa myös tutkimusraporteista.³ Suomen sotatieteellinen seura (muiden sotatieteellisten seurojen ohella) voi osaltaan helpottaa tätä tilannetta, koska sen julkaisut eivät ole kytköksissä sotilaiden virkauraan ja -tehtäviin. Tutkimuksellisesti orientoituneet sotilaat voivat jatkossakin saada äänensä kuuluviin seuran julkaisuissa.

On ilmeistä, että sotatieteellisen tutkimuksen kohtaamat haasteet vaikuttavat tutkimusta ohjaavasti ja rajoittavasti. Ne eivät vaikuta ainoastaan siihen, mitä voidaan tutkia ja kysyä, vaan myös siihen, mitä rajataan tutkimuksen ulkopuolelle puolustuksen ja rajavalvonnan fundamentteina, kyseenalaistamattomina ”totuuksina”. Jo turvallisuustiedon ”salainen” luonne, sen kytkeytyminen turvallisuushallinnon asiantuntijuuteen ja turvallisuuden eri professioihin haastaa perinteisen tavan tehdä tutkimusta. Toisaalta monet tutkijat (esim. Heiskanen 2013; Mäkinen 2015; Nokkala 2015) ovat raportoineet, kuinka ulkopuolisten tutkijoiden turvallisuusalan kokemuksen ja ymmärryksen puute sekä tietämyksen rajoittuminen vain kirjallisiin lähteisiin johtavat helposti yksipuolisiin ja osin kyseenalaisiin tulkintoihin. Kirjalliset lähteet kun eivät paljasta turvallisuuden syvintä, organisaatiokulttuureihin kiinnittyvää olemusta. Tämä korostaa sotilasyhteisön roolia omana arvo- ja tiedeyhteisönä sekä erityisenä professiotieteen harjoittajana. Erillisen pohdinnan paikka on luonnollisesti se, kuinka hyvin sotilaat osana turvallisuushallintoa voivat tutkia itse omaa toimintaansa ja tarkastella tutkimuskohdettamaan ulkopuolisin, kriittisin silmin.

Lopuksi voidaan pohtia, kuinka hyvin sotilasprofessioon ankkuroitunut sotatieteellinen tutkimus edistää puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen kehitystä. Tulisiko tutkimuksen sallia älylliset harharetket virallisen dogmin ulkopuolelle? Esimerkiksi turvallisuuden tutkimuksen kannalta vähintään yhtä tärkeää kuin se, mistä puhutaan, on se, mistä ei puhuta, mistä ei haluta tietää, tai mitä ei ole lupa tutkia. Mitä enemmän tutkimuskohteessa on sokeita täpliä, ”tietämättömyyden alueita”, sen huonommin sotilasyhteisö on varautunut tulevaisuuden haasteisiin. Tutkimuksen tulisi kyetä kyseenalaistamaan myös vallitsevat ja tällä hetkellä toimivat käytännöt, jotka kehityksen myötä voivat

vanheta pikemminkin vuosissa kuin vuosikymmenissä. Rantapelkosen (2015) mukaan yliopistoja ei ole tarkoitettu pelkästään tiedon vaan myös epäilyn ja kyseenalaistuksen tyyssijoiksi. Jatkuva epäily ja ihmettely varmistavat sen, että sotatieteellinen tutkimus ei jämähdä aikaansa vaan on valmis seuraamaan tulevaa kehitystä aistein herkistynein. Se takaa, että sotatieteellinen tutkimus tuottaa jatkossakin aitoa tietoa, joka palvelee käytäntöä sen sijaan, että se ruokkisi dogmiuskollisuutta ja raatokuuliasuutta. Vastauksena artikkelini otsikossa esittämäni kysymykseen jo tämän juhlaulkaisun artikkelien valossa voin todeta, että sotatieteellinen tutkimus on kiinnostunut tavoittelemaan aitoa tieteellistä tietoa siihen kohdistuvista haasteista huolimatta.

Viitteet

- 1 Kuvaavan esimerkin tästä tarjoaa rajavalvonnan alalta tehty kansainvälinen tutkimus. Englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa rajavalvontaan on viitattu lukuisilla termeillä, kuten: *border control, border checks, border management, border inspection, border examination, border enforcement, border enforcing, border coercion, border governance, border surveillance, border performance, border protection, border defence, border regime, border security, border security regime, border security protection, border-related security, border safety, border maintenance, boundary management, boundary patrolling, integrated border management (IBM), access control, access management, frontier management, frontier control, frontier control management, etc.* Käytetyn terminologian käyttö on ollut hyvin kirjavaa jo otsikoinnin ja avainsanojen osalta (ks. esim. Cottam & Marenin 2005; Dijstelbloem & Broeders 2014; Pickering 2014). Yksi silmiinpistävä piirre tutkimuksessa on myös ollut, että käsitteitä ei ole käytetty johdonmukaisesti. Samassa tutkimuksessa on voitu käyttää jopa kymmeniä eri termejä samasta ilmiöstä puhuttaessa.
- 2 *KOM(2002) 233 lopullinen*, 7.5.2002. Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan Parlamentille kohti Euroopan unionin jäsenvaltioiden ulkorajojen yhdenmukaisesti valvontaa. *KOM(2003) 0452 lopullinen*, 24.7.2003. Komission tiedonanto Neuvostolle, Euroopan parlamentille ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle tullin roolista ulkorajojen yhdenmukaisessa valvonnassa.
- 3 Artikkelin kirjoittaja toimi rajavartiolaituksen tutkimuspäällikkönä vuosina 2005–2014. Kyseisessä tehtävässä hän ohjasi kymmeniä rajaupseerien opinnäytetöitä sotatieteiden kandidaatin ja maisterin tutkielmista yleisesikuntaupseerien diplomitöihin. Sotilas- ja tutkimuskulttuurien keskinäisistä jännitteistä keskusteltiin paitsi tutkimuskoulutuksessa, myös lähes jokaisessa tutkimusseminaarissa.

Lähteet

- Aalto, Mika (2012). *Strategian tragedia. Suomalaisupseerit clausewitzlaisina strategeina*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Abbott, Andrew (1991). The Order of Professionalization. *Work and Occupations*, 18(4), 355–384.
- Alastalo, Marja, Risto Kunelius & Reetta Muhonen (2014). Evidenssiä eliitille ja kansainvälistä huipputiedettä? Tutkimuksen vaikuttavuuden mielikuvastot tiedepolitiikan resursseina. Teoksessa R. Muhonen & H-M. Puuska (toim.), *Tutkimuksen kansallinen tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 119–149.
- Avant, Deborah (2002). Privatizing Military Training: A Challenge to U.S. Army Professionalism? Teoksessa L.J. Matthews (toim.), *The Future of the Army Profession*. Boston, MA: McGraw Hill, 184–185.
- Beck, Ulrich & Peter Wehling (2012). The Politics of Non-Knowing: An Emerging Area of Social and Political Conflict in Reflexive Modernity. Teoksessa F. Rubio & P. Baert (toim.), *The Politics of Knowledge*. London: Routledge, 33–57.
- Bigo, Didier (2014). The (in)securitization practices of the three universes of EU border control: Military/Navy – border guards/police – database analysts. *Security Dialogue*, 45(3), 209–225.
- Branders, Minna (2016). *Kokonainen turvallisuus? Kokonaisturvallisuuden poliittinen kelpoisuus ja hallinnollinen toteutettavuus*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Burawoy, Michael (2011). Redefining the Public University: Global and National Contexts. Teoksessa J. Holmwood (toim.), *Manifesto for the Public University*. Gordonsville: Bloomsbury Publishing, 27–41.
- Carreiras, Helena & Celso Castro (toim.) (2013). *Qualitative Methods in Military Studies. Research experiences and challenges*. London & New York: Routledge.
- Côté-Boucher, Karine, Federica Infantino & Mark Salter (2014). Border security as practice: An agenda for research. *Security Dialogue*, 45(3), 195–208.
- Cottam, Martha & Otwin Marenin (2005). The Management of Border Security in NAFTA: Imagery, Nationalism, and the War on Drugs. *International Criminal Justice Review*, 15(1), 5–37.
- Davies, Huw, Sandra Nutley & Peter Smith (toim.) (2000). *What Works? Evidence-Based Policy and Practice in Public Services*. Bristol: The Policy Press.
- Dijstelbloem, Huub & Dennis Broeders (2014). Border surveillance, mobility management and the shaping of non-publics in Europe. *European Journal of Social Theory*, 18(1), 21–38.
- Ekblom, Paul (2014). Securing the Knowledge. Teoksessa M. Gill (toim.), *The Handbook of security*, 2. painos. London: Palgrave MacMillan, 487–515.
- Gibbons, Michael, Camille Limoges, Helga Nowotny, Simon Schwartzman, Peter Scott & Martin Throw (1994). *The new production of knowledge. The dynamics of science and research in contemporary societies*. London: SAGE Publications.
- Golunov, Serghei (2013). *EU-Russian Border Security. Challenges, (mis)perceptions, and responses*. London & New York: Routledge.
- Habermas, Jürgen (1974). *Theory and Practice*. London: Heineman.
- Hanska, Jan (2015). Tohtoriupseeri – kriittinen tukija vai selvitysmies? Tieteellisyyden ja upseeriuden yhdistäminen puolustusvoimien tutkimuskentän pyörteissä. Teoksessa A. Nokkala, J. Hanska & M. Häyry (toim.), *Akateemisuus ja upseerius. Tieteen, tutkimuksen ja johtamisen ristivetoa puolustushallinnossa*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, 39–66.

- Harding, Sandra (1998). *Is Science Multicultural. Postcolonialism, Feminisms, and Epistemologies*. Bloomington & Indianapolis: Indiana University Press.
- Heineken, Lindy (2014). Outsourcing Public Security: The Unforeseen Consequences for the Military Profession. *Armed Forces & Society*, 40(4), 625–646.
- Heiskanen, Markus (2013). *Rajakeisarin uudet (v)aatteet. Käsitemaalyysi rajaturvallisuudesta*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Huhtinen, Aki-Mauri & Jari Rantapelkonen (2001). *Taistelut, kokemus ja tieto: Näkemys sotatieteellisestä viestitaktiikasta*. Loimaa: Loimaan kirjapaino.
- Huntington, Samuel (1957). *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil-Military Relations*. Cambridge: Belknap.
- Jasonoff, Sheila (1985). Peer review in the regulatory process. *Science, Technology and Human Values*, 10(3), 20–32.
- Jongergörd, Karin & Gudbjörg Erlingdóttir (2012). Variations in Professions. Adoption of Quality Reforms: The cases of Doctors and Auditors in Sweden. *Current Sociology*, 60(5), 672–689.
- Karvonen, Erkki (2014). Tiede tuottaa todellisuutta – Kenen etujen mukaan ja kuinka eettisesti? Teoksessa R. Muhonen & H-M. Puuska (toim.), *Tutkimuksen kansallinen tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 53–86.
- Kesseli, Pasi (2007). War Studies at the Finnish National University. Teoksessa T. Kristiansen & J. Olsen (toim.), *War Studies, Perspectives from the Baltic and Nordic War Colleges*. Oslo Files on Defence and Security, 2/2007, 63–85.
- Kivelä, Juhani (2016). *Hiljainen hälytys. Yhteiskunnan häiriötilanteiden hallinnan tila vuosina 2012–2014*. Helsinki: Unigrafia Oy.
- Kirke, Charles (2013). Insider anthropology: theoretical and empirical issues for the researcher. Teoksessa H. Carreiras & C. Castro (toim.), *Qualitative Methods in Military Studies. Research experiences and challenges*. London & New York: Routledge, 17–30.
- Kivinen, Osmo & Pekka Ristolä (2001). *Totuus, kieli ja käytäntö. Pragmatistisia näkökulmia toimintaan ja osaamiseen*. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Krogars, Marco (1998). *Sotatieteelliset käsitteet puntarissa. Johtamisen, strategian, operaatioitaidon ja taktiikan vertaileva sisällön analyysi*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Kurowska, Xymena & Benjamin Tallis (2013). Chiasmatic crossings: A reflexive revisit of a research encounter in European security. *Security Dialogue*, 44(1), 73–89.
- Lappalainen, Matti (1975). Piirteitä sotatieteen luonteesta, rakenteesta ja asemasta tieteiden kokonaisuudessa. Teoksessa *Sotatieteen laitos 1925–1975*. Joensuu: Pohjois-Karjalan Kirjapaino, 48–70.
- Limnell, Jarno (2009). *Suomen uhkakuva politiikka 2000-luvun alussa*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- MacDonald, Keith (2006). Professional Work. Teoksessa M. Korczynski, R. Hodson & P. Edwards (toim.), *Social Theory at Work*. London: Oxford Press, 356–387.
- Marenin, Otwin (2010). Challenges for Integrated Border Management in the European Union. Geneva Centre for the Democratic control of Armed Forces. (DCAF) *Occasional Paper*, No. 17, Geneva.
- Merton, Robert (1973). *The Sociology of Science*. Chicago: Chicago University Press.
- Miettinen, Reijo (2006). Niin kutsutusta käytäntökäanteestä yhteiskuntateoriassa ja organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa H. Mäntylä, P. Tiittula & M. Wager (toim.), *Pää hetkeksi pinnan alle. Akateeminen melontamatka*. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu, 117–126.
- Muhonen, Reetta & Hanna-Mari Puuska (toim.) (2014). *Tutkimuksen kansallinen tehtävä*. Tampere: Vastapaino.

- Mäkinen, Juha (2015). Sotatieteitä – ei sotatieteitä? Teoksessa A. Nokkala, J. Hanska & M. Häyry (toim.), *Akateemisuus ja upseerius. Tieteen, tutkimuksen ja johtamisen ristivetoa puolustushallinnossa*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, 17–38.
- Navarro, Alejandra (2013). Negotiating access to an Argentinean military institution in democratic times: difficulties and challenges. Teoksessa H. Carreiras & C. Castro (toim.), *Qualitative Methods in Military Studies. Research experiences and challenges*. London & New York: Routledge, 85–96.
- Newman, David (2006). Borders and Bordering: Towards an Interdisciplinary Dialogue. *European Journal of Social Theory*, 9(2), 171–186.
- Niiniluoto, Ilkka (1993). Uusien tieteiden synty: kuusi mallia. Teoksessa L. Haaparanta, I. Koskinen, E. Oesch & T. Vadén (toim.), *Malli Metodi Merkitys: Esseitä Veikko Rantalalan 60-vuotispäivän kunniaksi*. Tampere: Tampereen yliopisto, 187–197.
- Niiniluoto, Ilkka (1996). *Informaatio, tieto ja yhteiskunta. Filosofinen käsiteanalyysi*. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Nokkala, Arto (2015). Johdanto: Tutkimus ja johtaminen – puolustushallinto erityistapauksena. Teoksessa A. Nokkala, J. Hanska & M. Häyry (toim.), *Akateemisuus ja upseerius. Tieteen, tutkimuksen ja johtamisen ristivetoa puolustushallinnossa*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, 1–16.
- Nonaka, Ikujiro & Georg von Krogh (2009). Tacit Knowledge and Knowledge Conversion: Controversy and Advancement in Organizational Knowledge Creation Theory. *Organization Science*, 20, 635–652.
- Nutley, Sandra, Isabel Walter & Huw Davies (2003). From Knowing to Doing. A Framework for Understanding the Evidence-Into-Practice Agenda. *Evaluation*, 9(2), 125–148.
- Pickering, Sharon (2014). Floating carceral spaces: Border enforcement and gender on the high seas. *Punishment & Society*, 16(2), 187–205.
- Prasad, Ajnesh (2014). You can't go home again: And other psychoanalytic lessons from crossing a neo-colonial border. *Human Relations*, 67(2), 233–257.
- Puukka, Ilkka (2005). *Valtapelit hallinnossa. Tapaustutkimus sotilaskulttuurin puolustuksesta puolustushallinnon uudistamisessa*. Helsinki: Kustannus Oy Suomen Mies.
- Rajavartiolaitoksen tutkimusstrategia* (2009). Rajavartiolaitoksen esikunnan asiakirja dn:o 1215/03/2008, 19.10.2009.
- Rantapelkonen, Jari (2015). Akateemisen ja sotilaallisen kulttuurin yhdistäminen – jännitteistä tietämisen paradokseihin. Teoksessa A. Nokkala, J. Hanska & M. Häyry (toim.), *Akateemisuus ja upseerius. Tieteen, tutkimuksen ja johtamisen ristivetoa puolustushallinnossa*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, 67–86.
- Ronkainen, Suvi, Asko Suikkanen & Marika Kunnari (2014). Tieteellinen tieto ja tutkimuksen kansallinen tehtävä. Teoksessa R. Muhonen & H-M. Puuska (toim.), *Tutkimuksen kansallinen tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 87–118.
- Rorty, Richard (1999). *Philosophy and Social Hope*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Ruhala, Kalevi (1990). Sotatiede rauhan aikakaudella. Teoksessa T. Perko (toim.), *Tiede muutosten maailmassa*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino, 87–91.
- Schatzki, T.R. (2001). Introduction: Practise Theories. Teoksessa T.R. Schatzki, K. Knorr-Cetina & E. von Savigny (toim.), *The Practice Turn in Contemporary Theory*. London & New York: Routledge, 1–14.
- Solante, Tero (2013). *Puolustusvoimien T&K-toiminnan liityntä suorituskykyjen kokonaishallintaan*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Swan, Jacky, Mike Bresnen, Maxine Robertson, Sue Newell & Sue Dopson (2010). When Policy meets Practice: Colliding Logics and the Challenges of 'Mode 2' Initiatives in the Translation of Academic Knowledge. *Organization Studies*, 9–10(31), 1311–1340.

- Tuana, Nancy (2006). The Speculum of Ignorance: The Women's Health Movement and Epistemologies of Ignorance. *Hypatia*, 21(3), 1–19.
- Van de Ven, Andrew & Paul Johnson (2006). Knowledge for theory and practice. *Academy of Management Review*, 31(4), 802–821.
- Viitasalo, Mikko (2002). Sotatieteet ja niiden kehittyminen Suomessa 21.vuosisadalla. *Tiede ja Ase*, 60, 7–20.
- Virta, Sirpa (2011). Turvallisuuden tutkimus. Tieteenalat ja monitieteisyyden lähtökohtia. *Tiede ja Ase*, 69, 112–126.
- Yleinen Palvelusohjesääntö* (2009). Pääesikunta. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Zundel, Mike & Panagiotis Kokkalis (2010). Theorizing as Engaged Practice. *Organization Studies*, 9–10(31), 1209–1227.